

Nr 212.

Av herrar **Widén** och **Hamrin**, *angående omprövning av frågan om den heraldiska verksamhetens organisation.*

Det var icke utan tvekan som statsutskottet vid 1953 års riksdag ansåg sig kunna godtaga det i särskild proposition (nr 75) framlagda förslaget om den statliga heraldiska verksamhetens förläggande till riksarkivet i form av en fristående heraldisk sektion inom riksarkivet samt en statens heraldiska nämnd under riksarkivariens ordförandeskap. Utskottet, som ej ville motsätta sig bifall till det framlagda organisationsförslaget, beto- nade, att ifrågavarande organisation enligt utskottets mening tills vidare borde betraktas som ett provisorium, vars definitiva utformning finge bli beroende av framdeles vunna närmare erfarenheter på området. Slutligen underströk utskottet liksom tidigare statskontoret och departementschefen, att den heraldiska verksamheten skulle vara i allt väsentligt ekonomiskt självbärande genom inflytande ersättningar för heraldiska uppdrag. Till grund för riksdagens antagande av förslaget låg en ekonomisk beräkning, visande 33 700 kronor i inkomster för verksamheten och 38 400 kronor i utgifter, d. v. s. statsverkets årliga nettokostnad för den heraldiska verk- samheten uppskattades till 4 700 kronor. (Statsutskottets utlåtande nr 96.) I den nu framlagda statsverkspropositionen (Bil. 10) komma utgifterna för den heraldiska verksamheten ej till synes genom att de inräknats i riksarkivets övriga utgifter för avlöningar och omkostnader. Om inkomst- erna för de heraldiska uppdragen nämnes ej ett ord. Av en nyligen av statskontoret företagen utredning framgår emellertid, dels att statsverkets utgifter för den heraldiska verksamheten årligen uppgå till 58 000 kronor, varav över 47 000 kronor för löner, dels att riksarkivet ej kan garantera ett uppfyllande av det villkor, som förutsattes vid riksdagens antagande av den föreslagna organisationen, nämligen att den heraldiska verksamheten skulle vara i allt väsentligt ekonomiskt självbärande. Här föreligger alltså en så pass betydande utgiftsökning, att anledning förefinnes för riksdagen att redan nu ompröva frågan angående den heraldiska verksamhetens organisation, i synnerhet som den förestående höjningen av ersättningarna för heraldiska uppdrag kan förväntas ha till följd, att man — särskilt ute i kommunerna — i ännu högre grad än tidigare drar sig för att anlita det statliga organets tjänster, helst som någon skyldighet härtill ej föreligger och annan heraldisk expertis står till förfogande, bl. a. inom Samfundet för hembygdsvård.

För en snar omprövning av frågan tala även vissa vunna erfarenheter av den provisoriska organisationens sätt att bedriva sin verksamhet. I instruktionen för riksarkivets heraldiska sektion och statens heraldiska nämnd (SFS 1953: 529) äro bland sektionens huvuduppgifter angivna åliggandena »att, där någon jämlikt § 37 regeringsformen förlänats adligt stånd eller upphöjts till friherrlig eller grevlig värdighet, för denne upprätta förslag med beskrivning på vapen i enlighet med vedertagna regler» samt »att jämlikt 24 § stadgarna den 22 mars 1952 för de Kungl. svenska riddarordnarna efter hänvändelse från rikshärolden utföra vapen för riddare och ledamöter av serafimerorden». Utdelandet av nya adelsvärdigheter tillhör i vårt land en förgången värld, och ordensväsendet betraktas som en Konungens enskilda angelägenhet, av vilken anledning ordensstadgarna ej införas i Svensk författningssamling. Man kan då undra vad avsikten varit med införandet av dessa stadganden i instruktionen. För erhållande av tjänsten som statsheraldiker ha vidare uppställts formella kompetensfordringar, som ej äro erforderliga för att på ett riktigt sätt kunna handlägga heraldiska frågor, men varigenom framstående heraldiska experter med reell kompetens utestängas från möjligheten att erhålla tjänsten. Med hänsyn till att hela organisationen uttryckligen angivits vara ett provisorium, borde ifrågavarande tjänst ej vara extraordinarie utan extra eller av arvodskaraktär.

I statens heraldiska nämnd har insatts framstående historisk, antikvarisk, juridisk och konstnärlig expertis, men den heraldiska sakkunskapen har lämnats utanför. Historiska kunskaper äro, hur framstående de än må vara, ingen garanti för heraldiskt vetande, eftersom heraldik ej ingår i fordringarna för någon examen i historia. Avsaknaden av heraldisk expertis i heraldiska nämnden har haft till följd, att Kungl. Maj:t gång efter annan förelletts att godkänna och fastställa uppenbart oriktiga, ja t. o. m. lagstridiga vapen och emblem, medan fullt riktiga förslag från vederhäftiga och kunniga heraldiker av heraldiska nämnden utsatts för ovederhäftig kritik och ej blivit fastställda. Det har t. o. m. förekommit, att man, trots att förandet av kommunala vapen är en rent kommunal angelägenhet, under inflytande av sin subjektiva smakuppfattning försökt påtvinga kommuner vapen, som de ej velat ha och som dessutom varit heraldiskt felaktiga. Såsom stridande emot vedertagna förvaltningsrättsliga normer framstår även den nuvarande ordningen, att den heraldiska institutionen först utarbetar vapenförslagen och sedan själv avgiver utlåtande till Kungl. Maj:t över sina egna förslag. Nämndorganisationen har vidare medfört en avsevärd försening av remissvaren.

Såsom framgår av en vid 1953 års riksdag väckt motion (II: 454) är det väsentliga ur allmän synpunkt, att det vid fastställande av vapen, fanor och emblem finns heraldisk expertis till förfogande för avgivande av yttrandet om rent heraldiska synpunkter, d. v. s. att vapnen äro utförda efter

gällande bestämmelser och i överensstämmelse med heraldiska regler samt ej redan föras av någon annan inom landet. För enstaka specialfall av konsthistorisk, teknisk, etnografisk eller annan art förefinnes ju möjlighet att infordra utlåtande från riksantikvarieämbetet och andra institutioner. Utredningar och uppgörande av förslag till vapen kunna med fördel överlämnas åt enskilda institutioner och personer. Så sker redan i alltmera tilltagande utsträckning, särskilt bland kommunerna. Under sådana förhållanden framstår det som onödigt kostnadskrävande att för de obetydliga heraldiska uppgifterna ha en så omfattande och tungrodd organisation. Det kan i detta sammanhang omnämnas, att man i Danmark har en i heraldik förfaren person knuten till statsministeriet som statens heraldiske konsulent och att denne för detta sitt uppdrag åtnjuter ett årligt arvode av 1 200 kronor jämte rörligt tillägg. (Se bil. instruktion.) Denna organisation har visat sig fungera tillfredsställande. På samma sätt skulle statens heraldiska verksamhet kunna organiseras även här i landet. Tillfället för en ändring i angiven riktning och därmed också för ett nedbringande av de onödigt höga kostnaderna för den heraldiska verksamheten är nu synnerligen lämpligt med hänsyn till att den genomförda organisationen ej hunnit taga fastare former genom att statsheraldiker-tjänsten ej blivit tillsatt. Bäst synes det statliga heraldiska organet kunna utgöras av en statens heraldiske konsulent, knuten till det departement, där de flesta heraldiska ärendena handläggas, och avlönad genom ett årligt arvode, som i avvaktan på uppdragets omfattning tills vidare kunde utgå med 3 000 kronor. Över konsulentens beslut borde möjlighet finnas att anföra besvär hos riksantikvarieämbetet. Det kan framhållas, att denna mindre kostnadskrävande lösning av frågan ej framförts i utredningens förslag till omorganisation av riksheraldikerämbetet.

Under återopande av vad här ovan anförts hemställas,

att riksdagen måtte besluta att ersätta riksarkivets heraldiska sektion och statens heraldiska nämnd med ett mindre kostnadskrävande organ i form av en statens heraldiske konsulent med väl styrkt heraldisk kompetens samt att som ersättning för detta uppdrag bevilja ett årligt anslag av 3 000 kronor eller, för den händelse förslaget ej utan mera ingående utredning skulle kunna genomföras, hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och framläggande för riksdagen av förslag till frågans lösning i angiven riktning.

Stockholm den 27 januari 1954.

A. Widén.

Yngve Hamrin.

Instruktion for Statens heraldiske Konsulent.

1. Statens heraldiske Konsulent beskikkes af Statsministeren og sorterer under Statsministeriet.
2. Det paahviler Konsulenten til Brug for saavel Statens som de kommunale Myndigheder og Institutioner uden særligt Vederlag i det enkelte Tilfælde at afgive Erklæring i alle Spørgsmaal vedrørende offentlige Vaabener, Segl og Emblemer samt Flag, ligesom han skal have Opmærksomheden henvendt paa, at saadanne Mærker, hvor de anvendes af det offentlige eller med særlig Hjemmel af private, er udført efter gældende Bestemmelser og i Overensstemmelse med de heraldiske Regler. Saafremt væsentlige Fejl forefindes, afgiver han Indberetning til Statsministeriet.
Til de Sager, hvorom Konsulenten vil have at afgive Erklæring, henhører Sager angaaende Varemærker, i hvilke de fornævnte Mærker helt eller delvis er optaget.
3. Konsulenten afgiver Udtalelse om Honorarer for Tegninger o. l., der er udført til Brug under de ham forelagte Sager.
4. Konsulenten oppebærer et nærmere fastsat aarligt Honorar og er i sin Egenskab af Statskonsulent berettiget til Ferie og Fridage i samme Omfang som i hans øvrige Tjenestemansvirksomhed. Han skal føre en nøjagtig Journal og holde Sagerne i god arkivmæssig Orden. Statsministeriet afholder alle med Statskonsulentstillingen forbundne Omkostninger til Journal, Papir, fornøden Renskrivning og Porto, medens særlige Omkostninger, saasom Rejseudgifter o. l. betales af den Myndighed eller Institution, som har foraarsaget saadanne Udgifter.

Statsministeriet, d. 23. Maj 1938.

Th. Stauning.

E. Grage
kst. Eksp. sakr.